

теорії: [сост., комент.: Е. И. Гапова, А. Р. Усманова; И. Караичева (пер.)]. – Минск : Прополи. – 2000. – 383 с. (Работы / Европейский гуманитарный ун-т, Центр гендерных исследований); **4.** Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Львів: Літопис, 2001. – С. 55 – 92; **5.** *Ганна Барвінок*. Вибрані твори / Ганна Барвінок; [ред. та вступна стаття Валер'яна Чубинського]. – К.: Час, Київ-друк. – 1927. – 200 с. – (Першотвір); **6.** Ганна Барвінок: Збірник до 170-річчя від дня народження / Ганна Барвінок [упорядкув.: В. Яцюк; наук. ред. Шендеровський В. та ін.]. – К.: Рада, 2001. – 556 с.; **7.** *Гундорова Т.* Проявлення слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація / Тамара Гундорова – Львів: «Літопис», 1997. – 297 с. (Серія «Критичні студії» Випуск 2); **8.** *Гундорова Т.* «Femina meiancolica: стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської / Тамара Гундорова [ред. Л. Косюк] – К.: Критика, 2002.– 272 с. (Серія «Критичні студії»); **9.** *Демська-Будзуляк Л.* Гендерна інтерпретація жіночих та чоловічих образів в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ століття / Л. Демська-Будзуляк // Слово і час. – К., 2005.– №4. – С. 10 – 16; **10.** *Павличко С.* Дискурс модернізму в українській літературі : [монографія] / Соломія Павличко. – К.: Либідь. – 1997. – 360 с.; **11.** *Павличко С.* Теорія літератури / Соломія Павличко [упоряд В. Агеєва, Б. Кравченко]. – К. : Основи. – 2002. – 679 с.; **12.** *Павличко С.* Фемінізм / Соломія Павличко [упоряд., передм. В. Агеєвої]. – К. : Основи, 2002. – 322 с.; **13.** *Пастушенко О.В.* Художня парадигма жіночих характерів у прозі Уласа Самчука в контексті української літератури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кан. філол. наук : 10. 01.01 / О. В. Пастушенко – К., 2002. – 18 с.; **14.** *Прибутько П.С.* Етика : Посіб. для підготовки до іспитів / П. С. Прибутько, Л. М. Дубчак. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 180 с. – (Бібліотечка студента); **15.** *Тарас Шевченко.* Кобзар. – К., 1966.

Білик Н.Л. (Київ, Україна)

Інтертекстуальні перспективи Біблійного дискурсу в романі М. Продановича «Сад у Венеції»

На матеріалі роману сучасного сербського прозаїка Мілети Продановича «Сад у Венеції» у статті висвітлюється результативність Біблійного дискурсу в інтертекстуальному моделюванні семантики твору, притаманна сербській постмодерністській прозі.

Ключові слова: Мілета Проданович, Біблійний дискурс, інтертекстуальність, семантика.

На материале романа современного сербского прозаика Милеты Продановича «Сад в Венеции» в статье освещается результативность Библийского дискурса в интертекстуальном моделировании семантики произведения, свойственная сербской постмодернистской литературе.

Ключевые слова: Милета Проданович, Библийский дискурс, интертекстуальность, семантика.

Based on the novel „The Garden in Venice“ by modern Serbian writer Mileta Prodanovich, the article presents the experience impact of the Bible discourse in the

intertextuality modeling semantics works, formed in Serbian postmodern literature.

Key words: *Mileta Prodanovich, Bible discourse, intertextuality, semantic.*

Одним із перших серед найкреативніших і найактивніших сьогодні постмодерністів у сербському мистецтві [12], вважається сучасний художник, мистецтвознавець, письменник, лауреат міжнародних нагород Мілета Проданович.

У розмаїтті форм позиціонування національних версій постмодернізму в літературі, відповідно до енциклопедично постульованої, традиційної точки зору на цей основний напрям сучасної філософії, мистецтва і науки як на визначену У. Еко й декларовану адептами його наукових позицій «спробу пояснення всього у світі собі і світу», вищість «сенсу» і важливість логічної семантики у їхній підпорядкованості з'ясуванню сутності дійсності через пізнання уявлень про неї [9, 221-224], вкотре декларується їх неперобуття актуальність, а особливо в кінцевому результаті, де вони допомагають – а це надзвичайно важливо – компенсувати певну контрастність, нечіткість, та можливо й брак уявлень, необхідних для балансу власної національної картини світу, або окремих її фрагментів у сучасному процесі, окресленому М. Фуко як формування «нового стилю мислення» і, власне, «нової культури», «нового фундаментального досвіду людства» [6, 426–427].

З позиції постмодернізму будь-який текст існує лише на основі міжтекстових відносин. Таким чином, у постмодерністському дискурсі було окреслено поняття інтертекстуальності, осмисленої у руслі необхідної попередньої умови для кожного тексту. У зв'язку з цим, інтертекстуальність вважається одним із ключових понять філософії постмодерну, що відображає феномен взаємодії тексту із семіотично організованим експліцитним культурним простором. Особливого значення наведений феномен набуває у масштабах загальної концепції постмодернізму, в якому сенс тексту виникає виключно за умови пов'язаності семантичних векторів, що виходять в універсальний контекст культури і впливають на всі тексти без винятку, реалізуючись у різних формах міжтекстових взаємин, серед яких окрему увагу традиційно привертає формальна співприсутність в одному творі кількох фрагментів іншого походження, що найчастіше пов'язується з цитатами та іншими подібними формами посилань [6, 182–184].

У міркуваннях про постмодерністський характер своєї поетики М. Проданович неодноразово визнавав однією з його ознак беззаперечну установку на потужні ремінісценції щодо творів з історії мистецтва і на системні алюзії і цитації, рівною мірою притаманні його творам образотворчого мистецтва [8, 73].

На думку сербського мистецтвознавця Лідії Меренік, з 1980 року і до сьогодні Мілета Проданович створює «імпозиантний» за кількістю і значенням, багатогранний творчий доробок, у якому «від ранніх робіт він розвиває власне, особливе за концептом і методом бачення синтезу мистецтва, ерудиції, творчої і людської відповідальності перед світом, у якому ми живемо» [5, 119].

До літературного арсеналу письменника ввійшла так звана «велика проза» і збірки новел. Найбільша ж мистецька концентрація концептуальних проявів постмодернізму і, зокрема, інтертекстуальності й надалі залишалася притаманною жанру роману, який Мілета Проданович вважає своїм творчим амплуа у сфері літератури [8, 76] і в якому він не лише звертається до різних форм її художньої реалізації, а й успішно розвиває постмодерністську поетикальну модель, на чому наголошує сучасний український славіст А.Л. Татаренко у спостереженнях над загальними тенденціями розвитку сербського постмодернізму [10, 14].

А отже, знакові для розвитку сербського літературного процесу романи митця не можуть не привернути дослідницької уваги. Серед багатьох аргументів мотивації відзначалося, зокрема, й «розмаїте, яскраве поліфонійне відображення сприйняття дійсності, у якому в динамічних полісемантичних змістових планах пропонуються художні кореляції сучасного світу, реалізовані завдяки багатоманітній і полівалентній поетиці письменника» [2, 196-202].

Залучені Ж. Женеттом до парадигми форм власне інтертекстуальних зв'язків [4], зазначені прояви міжтекстової поетики вказують на відповідну інтертекстуальну маркованість у романі «Сад у Венеції». Важливе уточнення з цього приводу пропонує сам письменник у згадуванні ключової ролі інтертекстуальності в концепції роману, на відміну від її незначного фігуративного вживання у поетикальному забарвленні тексту [13].

Міжтекстовий характер засвідчується самим фактом апелювання до інших текстів і до іншого авторського досвіду поетикального поєднання в художньому просторі роману словесних результатів таких звернень. У зв'язку з цим і М. Проданович наголошує на релевантності мистецької практики У. Еко і його роману «Ім'я рози» у формуванні з інтертекстуального матеріалу особливого смислового рівня у складі загальної кількарівневої структури твору, де алюзії, цитати і референції «розкриватимуть» своє значення у вдумливому пошуку «знайомих» відповідників із позатекстової дійсності [8, 82].

На думку представників різних національних літературознавчих шкіл, узагальнену, зокрема, в дослідженнях сучасного сербського компаративіста П. Мілошевича, потужний потенціал утворення міжтекстових зв'язків, значну смислову активність сформованих у ньому

прототекстових корелятив має, у даному випадку, Біблійний дискурс.

Висвітлення смислової результативності інтертекстуальних перспектив Біблійного дискурсу в романі М. Продановича «Сад у Венеції», одного з творів, відзначених найпотужнішим постмодерністським акцентом, становить мету даної статті.

Окрема семантична лінія власне інтертекстуального дискурсу розглянутого твору вибудовується переважно поетикою *алюзії*, що пов'язана, передусім, із функціональним полем персонажів.

Йдеться про особливу інтертекстуальну модель, окреслену в романі сюжетно-ситуативним ототожненням формотворчого компоненту твору, передусім образу, з певним топосом семіотичної сфери, із його симультанною смисловою актуалізацією.

Значені риси демонструє, зокрема, розвинена в інтертекстуальних зв'язках багатовекторна смислова позиція, виокремлена серед неускладнених, традиційних суто інтертекстуальних моделей – своєрідна за значенням і пов'язана зі сформованим у тексті концептом *оповіді*. Її смислова перспектива генерує принциповий семантичний акцент, що має полівалентне змістове наповнення.

Зауважимо, передусім, що основоположна смислоутворювальна лінія, накреслена у зв'язку з символом оповіді за критерієм інтертекстуальної семантичної функціональності, визначена трансформуванням семантичного статусу концепту оповіді, яке, зі свого боку, відкриває додатковий план міжтекстової смислової реконструкції. Він співвідноситься із описаним А.Л. Татаренко письменницьким прийомом, який дозволяє розбудувати всю художню дійсність твору у формі *оповіді* героя про свою життєву історію [10, 436]. У спостереженнях над поетикою М. Продановича виявляється очевидним принцип, за яким письменник рельєфно вимальовує в романі фабульну дійсність, що в поетикально-наративному авторському рішенні цілком очевидно представлена винятково у форматі оповіді. Вона виявляється лінійною, насиченою подіями за участю самого героя, і розгалуженою, збагаченою включеннями інших оповідей, які героєві доводилося чути по радіо, телебаченню й від інших персонажів, опосередковано або рефлексивно явлених у художній дійсності роману. Завдяки цьому створюється прецедент прийняття оповіді як дійсності, що кореспондує з аналогіями в реальному світі, вибудовується формула, за якою може бути доведена спроба показати тотожність оповіді з дійсністю, через перетворення дійсності на оповідь, що, таким чином, набуває у творі природу відповідно структурованого символа і функцію топоса зі значенням своєрідного смислового контрапункта, в якому виокремлюються маркери екзотекстуальних зв'язків ситуації, а їх реалізація, зі свого боку,

забезпечує смисловий анаболізм фрагмента.

Крім того, значний інтерес викликає і залучена до наведеної парадигми оповідь героя про саму оповідь, що трансформує її природу, із наративного плану виводить до образного, перетворюючи зі стратегії на образ твору, з відповідною семіотичному статусу смисловою багаторівневістю й різноспрямованістю.

З-поміж варіантів модальності представлених у романі смислових нюансів топосу оповіді, опорна функціональність розвивається лише в її окремих типах.

Принципової важливості набуває подальше розширення міжтекстового смислового обсягу топосу оповіді й варіативності семантичної сфери фрагменту твору загалом, реалізоване в кількох конотативних аспектах значеннєвої перспективи самої оповіді. Значну змістову роль відіграє в даному випадку та її міжтекстова перспектива, яку в романі відкриває, передусім, інтегрований до неї інтертекстуальний потенціал явищ релігійного християнського, зокрема, Біблійного дискурсу. Його прототекстовий резонанс набуває в романі особливого значення у зв'язку з семантичною розбудовою гри героїв роману «в запрошення до оповіді» [7, 8-10]. Кожна з них вигадувалася героями в стилі мандрівних фантазій про невідвідані ними міста інших часів, із вкрапленнями реальних спогадів і роздумів, що безпосереднім авторським коментарем визначилося як «далекий натяк на пророка Ісайю» [7, 8]. Ця спрямованість, закладена у семантичному полі фрагменту, може вважатися релевантною для увиразнення семантичної сфери твору смисловою константою, де письменник зауважує на ситуативній ефективності однієї з основних форм інтертекстуальних зв'язків, а тим самим і на відповідній природі семантики концепту, а також позначає ключовий інтертекстуальний маркер. Усталений смисловий потенціал його міжтекстового корелята привносить до даного фрагмента семантичної сфери твору нюанс, принциповий для висвітлення її загальної будови.

Поетикальна алюзія до традиційної для культурології сфери образу пророка Ісайї актуалізує смислове визначення його відомої в теології ролі, одного з найвидатніших і найвиразніших прибічників учення пророків, творця так званих оповідей, укладених із його пророцтв. Їх майстерністю, вираженою в силі проповідництва, за спостереженням протоієрея С. Булгакова над теологічними працями різних часів, а також своїм словом, Ісайя відіграв доленосну роль у розвитку Християнства, посилену укладанням на матеріалі їх зібрання однієї з Біблійних книг. Мова цих оповідей була визнана класичною, а їх форма – досконалою [3]. А отже, в інтертекстуальному вимірі рельєфно вимальовується образ оповіді-пророцтва.

Увиражений цим міжтекстовим корелятом смисловий аспект уможливорює реконструкцію додаткового компонента реалізації значень,

консолідованих у співвіднесених із діяльністю Ісайї, пророцтвах, центральною темою яких, поряд із особливими явленнями, було поняття моральності життя і загального примату моралі та благочестя, що традиційно визнається яскравим прикладом поєднання естетичної досконалості та превалювання релігійної етики.

Смисловим посиленням у даному випадку можна вважати і можливість моделювання семантичного варіанту концепту оповіді, яка, за каноном релігійних пророцтв [1,166], з'єднує певним знанням світ людей із метафізичною сферою всесвіту. А саме метафізика, поряд із гуманізмом, за спостереженнями М. Ямпольського, на певному етапі визнавалася апологетами постмодернізму матеріалом формування визначень людського ества і пізнання істини буття [11, 1].

Відповідно, на даному етапі семантичної активності інтертекстуальних корелятивів, додаткового декларування набуває теза щодо сили слова й оповіді у композиції із безпосереднім декларуванням морального пафосу та основних концептів етики. А саме з ними, за логікою М. Продановича, інтегрованими до «уявної шкали духовності», як із універсальними смисловими орієнтирами, кореспондує, узгоджується мистецький дискурс у безперервному циклічному пізнанні мистецтвом самого себе і навколишнього світу. В одному з інтерв'ю мистецтвознавець Мілета Проданович виводить із даної тези ключ до смислового відкриття і його творів, і мистецтва загалом [8, 75].

Таким чином, різносполучуваними змістовими перспективами Біблійного прототексту формується особливий аспект інтертекстуального простору роману М. Продановича «Сад у Венеції»: у міжтекстовому вимірі генерується семантика слова і оповіді, визначена в можливості єднання «текстів» феноменів дійсності і критеріїв їх осмислення та позиціонування в єдиному *оповідному* «тексті», що, в узагальненому ракурсі, логічно включений до системи онтології.

А отже, у розбудованій на інтертекстуальному потенціалі феноменів релігійного дискурсу полівалентності даної міжтекстової моделі можна реконструювати додаткову лінію єднання сфери християнської етики й тенденційності історичного досвіду суспільства і їх введення у формат осмислення дійсності, що *розгалужує екзистенційні напрями роману*. Ця значеннева акцентованість, зі свого боку, помітно посилює загальну смислову функціональність етики й естетики у ключовій філософській спрямованості роману.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Библијски речник / приредно Радомир Ракић. – 3. измењено и допуњено изд. – Београд: Златоусти, 2002. – 335 с.; 2. *Білик Н.Л.* Романи творчість

М. Продановича в контексті сербського постмодернізму // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. – Спец. вип. – К., 2010. – С. 196–202; 3. Булгаков С. Православие. Очерки учения православной церкви [електронний ресурс] / С. Булгаков – К.: Либідь, 1991. – Режим доступа к кн.: http://ru.philosophy.kiev.ua/library/misc/bulgakov_prav.html; 4. Женетт Ж. Фигуры: в 2-х т. – Т. 2. – М.: Издательство Сабашниковых, 1988; 5. Меренік Л. Мілета Проданович – самосвідомість постмодерного митця у добу кризи // Украс: історія, культура, мистецтво. Українсько-сербський збірник. – 2008. – Вип. 1 (3). – С. 113–120; 6. Новейший философский словарь. Постмодернизм / Гл. ред. А.А. Грицанов. – Мн.: Современный литератор, 2007; 7. Проданович М. Сад у Венеції. Роман / Пер. із сербської Н. Білик // Всесвіт. – 2009. – № 5–6. – С. 3–105; 8. Розмова з Мілетою Продановичем // Украс: історія, культура, мистецтво. Українсько-сербський збірник. – 2008. – Вип. 1 (3). – С. 73–96; 9. Руднев В.П. Словарь культуры XX века. – М.: Амограф, 1999; 10. Татаренко А. Поетика форми в прозі постмодернізму (досвід сербської літератури). – Львів: ПАІС, 2010; 11. Ямпольский М. Экспрессивность: между человеческим и машинным (неметафизическая антропология и кинематограф) [електронний ресурс] / М. Ямпольский // Новое литературное обозрение. – 2011. – №109. – Режим доступа к журн. : <http://magazines.russ.ru/nlo/2011/109/ia4-pr.html>; 12. Božović G. Književnost je najbolji proizvod srpskog društva [електронски ресурс] // <http://www.plastelin.com/content/view/16/89/>; 13. Utišana ironija: Mileta Prodanović, o svom novom romanu "Vrt u Veneciji" [електронски ресурс] // <http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2003/01/20/srpski/K03011904.shtml>.

Булаховська Ю.Л. (Київ, Україна)

О роли чтения произведений А.С.Пушкина, Ф.И.Тютчева и...

Мольера в мои детские годы (К проблеме читательской рецепции)

У статті Ю.Л.Булаховської «До проблеми читацької рецепції» йдеться конкретно про сприйняття авторкою цієї статті поетичних творів О.С.Пушкіна і Ф.І.Тютчева і п'єс Мольєра в її дитячі роки.

Ключові слова: поезія, рецепція, О.С.Пушкін, Ф.І.Тютчев, Мольєр.

В статтє Ю.Л.Булаховской: «К проблеме читательской рецепции» речь идёт конкретно о восприятии автором этой статьи, в её детские годы, поэтических произведений А.С.Пушкина, Ф.И.Тютчева и пьес Мольера.

Ключевые слова: поэзия, рецепция, А.С.Пушкин, Ф.И.Тютчев, Мольер.

The contents of this article is the perception by the authoress of this article in her child's years the poetical works of Russian writers: A.Pushkin and F.Tutchev and the plays of Moliere.

Key words: poetry, perception, the child's years, the writer.